

Samen Sterker

Kadernota 2020-2023

Aanbiedingsbrief

Samenvatting

In de tweede Kadernota van deze raadsperiode bieden wij u het beleidsmatige en financiële kader voor de periode 2020-2023 aan. De door de uw raad vastgestelde Planning en Control cyclus bestaat uit de Kadernota, Programmabegroting, Zomernota en de Jaarverantwoording.

Via deze Nota stelt uw raad in hoofdlijnen vast wat u wilt bereiken en wat dit mag kosten. In de Kadernota gaan we in op veranderingen in het financiële perspectief, trends en ontwikkelingen, wijzigingen in het bestaande beleid en de invulling van nieuw beleid. Binnen deze hoofdlijnen stellen wij de Programmabegroting op. Hierin staat wat wij concreet doen om de doelstellingen te bereiken. De Programmabegroting bieden wij in het najaar aan.

De Kadernota en de Zomernota (die informatie bevat over de het lopende begrotingsjaar) bieden wij u gelijktijdig aan. Structurele effecten die voortkomen uit de Zomernota kunnen we hierdoor direct al meenemen in de Kadernota. U beschikt op deze wijze over een centraal moment in het jaar waarin u een integrale afweging kunt maken ten aanzien van het voorgestane beleid en de bijbehorende budgetten.

De financiële omstandigheden zijn ten opzichte van de vorige aan u gepresenteerde Kadernota en Programmabegroting gewijzigd. De voortzettende kostenontwikkeling op het sociaal domein die overeenkomt met het landelijke beeld, noopt namelijk tot heroriëntatie. Daarbij vinden wij het belangrijk de zorg te blijven bieden aan de inwoners die zij nodig hebben en zoveel mogelijk uitvoering te geven aan de door u vastgestelde lokale ambities en de opgaven die voortkomen uit het Inter Bestuurlijk Programma (IBP).

In de voor u liggende Kadernota hebben wij de onontkoombare mutaties verwerkt. Er is nog geen inschatting gemaakt van de effecten van de meicirculaire 2019. De tijdelijke extra bijdrage van het Rijk voor de gestegen kosten in de (jeugd)zorg is wel verwerkt in deze Kadernota. Via de ledenbrief van de VNG is recent aangekondigd dat gemeenten in 2019 voor de jeugdzorg € 420 miljoen krijgen, in 2020 € 300 miljoen en in 2021 € 300 miljoen. Het geraamde tekort in onze gemeente voor het sociaal domein is zonder de aangekondigde tijdelijke bijdrage van het Rijk circa € 1,3 miljoen in 2019, € 1,2 miljoen in 2020 en circa € 1 miljoen vanaf 2021. Hier staat dus een incidentele niet toereikende compensatie van het Rijk tegenover die in 2019 circa € 420.000 bedraagt, in 2020 € 300.000 en in 2021 € 300.000. Op landelijke schaal volgt een nader onderzoek naar de volume- en uitgavenontwikkeling in de periode 2015-2019. Na de afronding van dit onderzoek in het najaar van 2020 wordt bepaald wat passende structurele budgetten zijn voor gemeenten. Dit betekent dat wij de structurele effecten vanaf 2022 vooralsnog p.m. ramen.

Ons voornemen is om alleen in de jaren 2020 en 2021 een beroep te doen op de Algemene Reserve ter afdekking van dit tekort en tegelijk de komende periode toe te werken naar inhoudelijk verantwoorde ombuigingen in het sociaal domein, waarbij we met gezond verstand uitvoering geven aan de overige ambities en werk met werk maken. Deze ombuigingen worden bij de begroting 2020-2023 nader ingevuld op basis van de laatste ramingen en haalbaarheid. Tevens verzoeken wij u ons de opdracht te geven de dan nog resterende financiële opgave in te vullen. Dekking hiervoor denken wij te vinden in het temporiseren van onze investeringen, de inzet van restantkredieten en de deels onbenutte middelen die u beschikbaar heeft gesteld voor het Interbestuurlijk Programma (IBP). Vallen

de meicirculaire 2019 en eventuele andere rijksbijdragen wél positief uit, dan verkleint dit de omvang van de financiële uitdaging waar wij voor staan.

Wij hopen door deze combinatie van maatregelen gevolg te geven aan uw uitgangspunt dat wij een financieel gezonde gemeente zijn en blijven. Na ommekomst van het tijdelijke beroep op de Algemene Reserve in 2020 en 2021 willen wij een zodanig nieuw evenwicht hebben bereikt dat vanaf de jaarschijf 2022 structurele uitgaven zijn gedekt door structurele middelen.

Financieel perspectief

In onderstaande tabellen zijn de gevolgen voor de begroting van de voorstellen uit deze Kadernota weergegeven en vervolgens per onderdeel voorzien van een toelichting.

KADERNOTA		2020	2021	2022	2023
Positief saldo begroting op basis van Programmabegroting 2019-2021		324	335	624	624
Mutaties begroting 2020-2023:					
Onontkoombare mutaties:					
1a	Algemene uitkering - circulaires 2018	-6	-44	-7	-17
1b	Meicirculaire 2019	PM	PM	PM	PM
2a	Ruimte onder BCF-plafond	39	39	39	39
2b	Toevoegen ruimte onder BCF-plafond aan stelpost IBP	-39	-39	-39	-39
3a	Structurele gevolgen Jaarrekening 2018 en Zomernota 2019	-139	-139	-139	-139
3b	Inzet stelpost prijsindex	139	139	139	139
<i>Governance en bedrijfsvoering:</i>					
4	Raadsledenvergoeding	-70	-70	-70	-70
5	Rente en dividenden	-64	-64	-64	-64
6	Loonontwikkeling en bedrijfsvoering	-340	-320	-295	-295
<i>Heffingen</i>					
7	Belastingtarieven stijgen maximaal met inflatiepercentage	71	71	71	71
8	Meeropbrengst OZB	170	170	170	170
<i>Mooi en Duurzaam</i>					
9	Pachtopbrengsten	-35	-35	-35	-35
<i>Zorgzaam en Levendig</i>					
10	Leges begraafrechten	-30	-30	-30	-30
11	Peuterspeelzalen	-25	-38	-38	-38
12	Bijdrage Regio Zwolle	-25	-25	-25	-25
13	Verhoging bijdragen verbonden partijen	-67	-67	-67	-67
<i>Dienstverlening</i>					
14	Gemeenteraadsverkiezingen 2022			-30	

<i>Sociaal Domein</i>					
15a	Prognose tekorten Sociaal Domein (incl. bibliotheken: informatie- en adviesfunctie)	-1.200	-1.000	-1.000	-1.000
15b	Ombuigingsmogelijkheden Sociaal Domein	0	100	350	450
15c	Rijksbijdrage Jeugd	300	300	PM	PM
15d	Inzet reserve Sociaal Domein/Algemene reserve	900	600		
Overige mutaties					
<i>Inter Bestuurlijk Programma (IBP)</i>					
16a	Stelpost IBP	330	384	439	439
16b	Saldo opgaven IBP	-243	-233	-206	-205
<i>Lokale beleidsthema's en bedrijfsvoering</i>					
17	Lastenuitzet bedrijfsvoering	-195	-195	-220	-250
<i>Dekkingsmogelijkheden</i>					
18	Temporiseren investeringen (waaronder restantkredieten)	204	160	433	342
Saldo Kadernota 2020 - 2023		0	0	0	0

Toelichting

Onderwerp		Toelichting
1	Algemene Uitkering	Dit betreft financieel gezien 'slechts' de mutaties uit de september- en decembercirculaire 2018. We maken voorzichtigheidshalve geen inschatting van de meicirculaire 2019. Derhalve ramen we ook nog geen prijsindexatie. We nemen de gevolgen van de meicirculaire 2019 (en daarmee ook de prijsindexatie) mee in de meerjarenbegroting 2020-2023. Vanwege de onzekerheid over de nieuwe verdeelsystematiek van de Algemene Uitkering maken we geen schatting van de uitkomsten van deze systematiek. Om diezelfde reden ramen we ook geen extra middelen Jeugdzorg. We nemen de verwachte 'plussen en minnen' van de algemene uitkering neutraal mee in het meerjarenperspectief.
2	Ruimte onder het BCF plafond	We ramen de ruimte onder het BCF-plafond op € 39.000 conform standpunt van de provincie Overijssel. Dit bedrag voegen we weer toe aan de IBP-middelen.
3	Structurele gevolgen Jaarrekening 2018 en Zomernota 2019	Bij de structurele mutaties uit de Jaarrekening 2018 en kleinere mutaties uit de Zomernota 2019 is de stelpost prijsindex ingezet ter dekking.
4	Raadsledenvergoeding	Vanaf 2019 en verder vinden we de dekking voor deze verhoging binnen de huidige omvang van de algemene uitkering. De uitwerking van de compensatie volgt in de meicirculaire 2019.

5	Rente en dividenden	Door een aantal afgeloste verstrekte geldleningen aan derden, loopt de te ontvangen rentevergoeding terug. Daar tegenover verwachten we een toename van het te ontvangen dividend. Door actualisatie van de grondexploitaties (en dalende boekwaarden door verkoop van gronden) rekenen we minder rente toe aan de grondexploitaties. Dit leidt tot een nadelig renteresultaat. We vangen dit op door middel van inzet van de stelpost rente.
6	Loonontwikkeling en bedrijfsvoering	We ramen een loonstijging van 2,3% conform de raming van het CPI. Daarnaast zien we een lastentoename door verhoging van de sociale lasten en toegekende periodieken, welke ook in de Zomernota 2019 is gemeld.
7	Belastingtarieven stijgen maximaal met inflatiepercentage	We verhogen de belastingtarieven met een prijscompensatie 1,5%.
8	Meeropbrengst OZB	Mede door areaaluitbreidingen ontvangen we structureel meer OZB.
9	Pachtopbrengsten	De dijkpercelen worden niet meer tot de bedrijfsgronden gerekend en leveren daarom minder opbrengsten op.
10	Leges begraafrechten	In het voorjaar van 2019 heeft u het besluit genomen om de belevingswaarde van openbaar groen op de begraafplaatsen te kwantificeren en er voor te kiezen om een deel van de hiermee gemoeide kosten voor een bedrag van € 30.000 niet toe te rekenen aan de tarieven begraafrechten.
11	Peuterspeelzalen	De gemeente verstrekt een inkomensafhankelijke toeslag aan de ouders van kinderen die gebruik maken van de peuterspeelzaal. De bijdrage die we vanuit de algemene uitkering ontvangen voor deze inkomensafhankelijke toeslag wordt verlaagd. Dit vangen we op in het begrotingssaldo.
12	Bijdrage Regio Zwolle	De bijdrage aan de Regio Zwolle wordt verhoogd van € 1,39 naar € 2,45 per inwoner.
13	Verhoging bijdragen verbonden partijen	De bijdragen aan de GGD en Veiligheidsregio worden verhoogd met een loon- en prijsindexatie.
14	Gemeenteraadsverkiezingen 2022	Voor de kosten van de gemeenteraadsverkiezingen in 2022 is nog geen budget opgenomen in de begroting.
15	Sociaal Domein	Al jaren heeft het Sociaal Domein te maken met een financieel tekort. Dit tekort wordt met name veroorzaakt door structureel hogere kosten vanuit Jeugdhulp (stijging dure voorzieningen) en de BUIG (stijging loonkostensubsidie en leenbijstand). Voor de komende jaren prognosticeren wij, op basis van de huidige beschikbare informatie, een structurele negatieve financiële afwijking tussen de vastgestelde begroting en de verwachte realisatie Sociaal Domein. Per saldo verwachten wij een tekort van € 1,2 miljoen in 2020, welke met ingang van 2021 afloopt tot een kleine € 1 miljoen tekort per jaar. In de jaren 2020 en 2021 doen wij een beroep op de algemene reserve. Daarnaast nemen we vanaf 2021 een jaarlijks oplopende bezuinigingstaakstelling op.

15	Bibliotheken: informatie- en adviesfunctie	Voor de jaren 2016 tot met 2019 is de bezuinigingstaakstelling voor bibliotheken verlaagd (€ 25.000). Daarnaast is diezelfde periode € 20.000 beschikbaar gesteld vanuit het Sociaal Domein voor de invulling van de informatie- en adviesfunctie. De wens is om de huidige bibliotheekvoorziening en informatie- en adviesfunctie voort te zetten en hiervoor structurele middelen te ramen (deze zijn reeds betrokken bij de benoemde tekorten Sociaal Domein)
16	InterBestuurlijk Programma (IBP)	De financiële gevolgen (voor zover nu bekend) voor het uitvoeren van het IBP zijn in deze Kadernota verwerkt. Het gaat hier met name om proceskosten als analyse, onderzoek, participatie en het voorbereiden van besluitvorming. De in de begroting 2019 gevormde stelpost wordt hiervoor ter dekking ingezet.
17	Lastenuitzet bedrijfsvoering	Er is ruimte nodig binnen onze bedrijfsvoering om als werkgever gepast en adequaat invulling te geven aan alle opgaven, waarbij er wel mogelijkheden zijn om investeringen voor zowel bedrijfsvoering als fysieke projecten te temporiseren.
18	Temporiseren investeringen (waaronder restantkredieten)	Bij de meerjarenbegroting 2020-2023 leggen wij u een uitgewerkt voorstel voor waarin de mogelijkheden tot temporiseren van investeringen en restantkredieten.

De door u vastgestelde meerjarenbegroting 2019-2022 liet een positief perspectief zien. De financiële ruimte loopt daarin op van € 324.000 in 2020 tot € 624.000 in 2022. Dit is inclusief de door u geraamde middelen voor de uitvoering van het Interbestuurlijk Programma (IBP). De voortzettende kostenontwikkeling op het sociaal domein die overeenkomt met de landelijke trend leidt echter tot een minder florissant financieel beeld. Dit noopt tot een heroriëntatie. Verderop in deze Kadernota lichten wij de landelijke en lokale kostenontwikkeling toe. Vervolgens zetten wij uiteen hoe we de financiële gevolgen de komende jaren denken op te kunnen vangen.

Algemene uitkering

De gevolgen van de meicirculaire 2019 van het Rijk zijn bij het verschijnen van deze Kadernota nog niet bekend en om die reden niet verwerkt in het gepresenteerde financiële overzicht. Aangezien de rijksuitgaven in 2018 zijn achtergebleven bij eerdere ramingen van het Rijk (en gemeenten hierop meeliften via de trap op trap af systematiek) gaan wij vooralsnog niet uit van extra inkomsten.

Landelijk zet de VNG in op een herziening van het totale gemeentefonds. De principes die ten grondslag liggen aan de huidige verdeling van de middelen in het gemeentefonds moeten ook in de toekomst goed afgestemd blijven op de opgaven waar gemeenten de komende jaren voor staan, zoals regionale samenwerking, stimulering van de economie en het inspelen op het veranderende klimaat. Ook is het de bedoeling de knelpunten in de verdeling van de middelen voor het sociaal domein op te lossen. Het ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK) heeft gekozen voor een onderzoek langs twee sporen. Een voor het sociaal domein (de evaluatie van de verdeelmodellen van het sociaal domein) en een voor de overige delen van het gemeentefonds.

De uitkomsten van het verdeelonderzoek worden in de meicirculaire van 2020 gepubliceerd. Vanwege de onzekerheid over de nieuwe verdeelsystematiek van de Algemene Uitkering op dit moment maken we nu nog geen schatting van de uitkomsten van deze systematiek. Na het verschijnen van de meicirculaire 2020 betrekken wij de gevolgen van de herverdeling voor onze gemeente bij onze ramingen. De nieuwe verdeelmodellen worden per 2021 ingevoerd. Vanaf dan zijn de 30 miljard van het gemeentefonds anders verdeeld over gemeenten.

Kostenontwikkeling sociaal domein

De betaalbaarheid van de zorg staat onder druk en trekt een forse wissel op gemeenten. Landelijk is er sprake van een miljoenentekort. Gemeenten ervaren problematiek rond het macrobudget bijstand en het ambulant maken van de zorg. Ook is er sprake van stijgende tekorten in de jeugdzorg. Dit is het gevolg van de combinatie van de bij de decentralisatie doorgevoerde efficiencykorting van in totaal 450 miljoen euro en het feit dat steeds meer kinderen en jongeren van jeugdzorg gebruik maken. Ook al is er sprake van een tekort, gemeenten hebben wel de plicht om deze zorg aan te bieden. De VNG is met het kabinet in gesprek over hoe gemeenten op een inhoudelijk verantwoorde manier kunnen zorgen dat niet steeds meer kinderen en jongeren jeugdhulp nodig hebben. Echter de kans dat gemeenten alleen met eigen maatregelen en maatregelen van het kabinet deze uitgaven financieel in control krijgen, wordt zeer klein geacht. De volumeontwikkelingen rechtvaardigen dat het Rijk hiervoor extra budget vrijmaakt. De VNG heeft er dan ook bij het kabinet op aangedrongen dat dit bij de voorjaarsnota wordt geregeld. Des te meer omdat het risico ontstaat dat andere beleidsterreinen en essentiële investeringen van gemeenten in de knel komen. Daarnaast moet voorkomen worden dat lasten voor inwoners ongewild stijgen. Omdat het verdeelmodel voor de middelen in de jeugdzorg pas met ingang van 2021 wordt herzien, is er landelijk een (financiële) tussenoplossing voor de jaren 2019 en 2020 nodig.

Via de ledenbrief van de VNG is recent aangekondigd dat gemeenten in 2019 voor de jeugdzorg € 420 miljoen krijgen, in 2020 € 300 miljoen en in 2021 € 300 miljoen. De tijdelijke extra bijdrage van het Rijk is verwerkt in deze Kadernota. Het geraamde tekort in onze gemeente voor het sociaal domein is zonder de aangekondigde tijdelijke bijdrage van het Rijk circa € 1,3 miljoen in 2019, € 1,2 miljoen in 2020 en circa € 1 miljoen vanaf 2021. Hier staat dus een incidentele niet toereikende compensatie van het Rijk tegenover die voor onze gemeente in 2019 circa € 420.000 bedraagt, in 2020 € 300.000 en in 2021 € 300.000. Op landelijke schaal volgt een nader onderzoek naar de volume- en uitgavenontwikkeling in de periode 2015-2019. Na de afronding van dit onderzoek in het najaar van 2020 wordt bepaald wat passende structurele budgetten zijn voor gemeenten. Dit betekent dat wij de structurele effecten vanaf 2022 vooralsnog p.m. ramen.

Dat wij de jaarrekening 2018 voor dit werkveld nog met een licht positief saldo konden afsluiten, komt voornamelijk door enkele incidentele baten, onder meer via ontvangsten vanuit het Rijksfonds tekortgemeenten.

De hoge financiële uitgaven binnen de jeugdhulp versus de lagere door het Rijk verstrekte middelen via de algemene uitkering zijn ook binnen onze gemeente de grootste oorzaak van het grote tekort.

Opvangen financiële gevolgen kostenontwikkeling

Ondanks de gewijzigde financiële omstandigheden vinden wij het belangrijk inwoners de zorg te blijven bieden die zij nodig hebben en zoveel mogelijk uitvoering te blijven geven aan de door u vastgestelde ambities en de opgaven die voortkomen uit het Inter Bestuurlijk Programma (IBP). Ons voornemen is dan ook om in de jaren 2020 en 2021 een beroep te doen op de Algemene Reserve ter afdekking van het tekort in het sociaal domein en tegelijk de komende periode toe te werken naar inhoudelijk verantwoorde ombuigingen in dit taakveld, voor zover deze binnen onze lokale beïnvloedingsruimte vallen. Waarbij we met gezond verstand uitvoering geven aan onze overige ambities, werk met werk maken en de deels nog niet benutte IBP-middelen betrekken bij het oplossen van het financiële vraagstuk. De ombuigingen in het sociaal domein worden bij de begroting 2020-2023 nader ingevuld op basis van de laatste ramingen en haalbaarheid.

Tevens verzoeken wij u ons de opdracht te geven de dan nog resterende financiële opgave nader in te vullen bij de meerjarenbegroting 2020-2023. Dekking hiervoor denken wij te vinden in het temporiseren van onze investeringen en de inzet van restantkredieten. Hoewel er ruimte nodig is binnen onze bedrijfsvoering om als werkgever en overheid gepast en adequaat invulling te geven aan alle opgaven, zien wij namelijk wel mogelijkheden om investeringen voor de bedrijfsvoering en fysieke projecten enigszins over de tijd te spreiden. Behoudend omgaan met de beschikbare middelen voor leefbaarheid lijkt ons in deze fase mede gepast omdat de uitwerking van de hoofdopgaven van de Omgevingsvisie door u nog niet zijn vastgesteld én er toekomstgericht nog aanvullende keuzes gemaakt moeten worden over lokale voorzieningen zoals de zwembaden.

Vallen de meicirculaire 2019 en eventuele andere rijksbijdragen wél positief uit, dan verkleint dit de omvang van de financiële uitdaging waar wij voor staan.

Tenslotte: de onontkoombare mutaties die leiden tot een financiële lastenuitzet hebben wij wél in deze Kadernota verwerkt. Het gaat hier onder andere om rente, college- en/of raadsbesluiten die vanaf 2020 structureel doorwerken en cao-ontwikkelingen. De actuele ramingen van de ruimte onder het BCF-plafond zijn verwerkt conform het standpunt van de Provincie Overijssel, onze financiële toezichthouder.

Wij hopen door de beschreven combinatie van maatregelen gevolg te geven aan uw uitgangspunt dat wij een financieel gezonde gemeente zijn en blijven. Na het verstrijken van de periode (2020 en 2021) waarop wij een beroep doen op de Algemene Reserve, willen wij een zodanig nieuw evenwicht bereikt hebben dat vanaf de jaarschijf 2022 structurele uitgaven zijn gedekt door structurele middelen. Onder de voorwaarde dat wij in onze meerjarenbegroting 2020-2023 de ombuigingen en overige benodigde financiële inzet voldoende onderbouwen, voldoen wij ook aan de vereisten van de Provincie als het gaat om het financieel toezicht.

Hieronder lichten wij de thema's toe waarvoor we de komende periode extra middelen vrijmaken. Het gaat hier om de grote maatschappelijke opgaven die voortkomen uit het IBP en om de lokale ambities. Waar dit mogelijk is koppelen wij deze aan elkaar.

Beleidsontwikkelingen

InterBestuurlijk Programma

Ons land staat de komende jaren voor een aantal uitdagingen zoals het inspelen op de vraag naar (toekomstbestendige) woningen, het leefbaar houden van het platteland, het tegengaan van eenzaamheid, het aanpassen aan het veranderende klimaat en de energietransitie. De rijksoverheid, gemeenten, provincies en waterschappen pakken deze grote maatschappelijke opgaven samen aan via het Interbestuurlijk Programma (IBP), dat meerdere jaren in beslag neemt.

Bij de vorige Kadernota hebben wij u geïnformeerd over deze thema's en de betekenis daarvan voor onze gemeente. Wij hebben daarbij aangegeven dat naarmate de uitwerking van het IBP landelijk concreter wordt, wij beter in staat zijn om beleidsmatig en begrotingstechnisch een lokale vertaling te maken. Aan het begin van dit jaar hebben wij u via een informatiebijeenkomst geïnformeerd over de huidige stand van het IBP aan de landelijke en regionale overlegtafels en hoe deze aansluiten bij onze reeds lopende lokale processen.

Voor het uitvoeren van het IBP heeft u voor de komende jaren financiële ruimte gereserveerd in de begroting. De financiële consequenties -voor zover deze nu bekend zijn- hebben wij verwerkt in de Zomernota 2019 en deze Kadernota onder de financiële post

'opgaven IBP'. Op de korte termijn is er veelal sprake van proceskosten (zoals analyse, onderzoek, participatie en het voorbereiden van besluitvorming). Daarna volgen de realisatiekosten, afhankelijk van de keuzes die u voor de uitvoering maakt. Daarbij proberen wij zoveel mogelijk aan te sluiten bij reeds lopende investeringsprogramma's en ontwikkelingen in onze gemeente.

Hieronder volgt een toelichting op de thema's waarvan de eerste contouren bekend zijn.

Samen aan de slag voor het klimaat

Aanpassen aan het veranderende klimaat

Lokaal hebben wij een knelpuntenanalyse verricht naar de vier merkbare effecten van de klimaatverandering die leiden tot een extremer weerbeeld: het wordt warmer, het wordt droger, het wordt natter en het IJsselmeer- en de rivierpeilen stijgen. De resultaten van deze analyse en actielijnen voor de komende periode zijn opgenomen in de notitie 'Bouwsteen Klimaatadaptatie' die u in maart dit jaar heeft vastgesteld. De komende periode werken we de actielijnen verder uit. Deze bouwsteen voor onze Omgevingsvisie helpt om klimaatadaptatiemaatregelen integraal af te wegen ten opzichte van andere vraagstukken zoals leefbaarheid, wonen, natuur en landschap.

Inspelen op klimaatverandering grijpt ook in op het regionale watersysteem. Daarom brengen wij in het samenwerkingsverband RIVUS in 2019/2020 op regionale schaal de kwetsbaarheden via stresstesten en risicodialogen met stakeholders in beeld. Deze uitkomsten vormen de basis voor een uitvoeringsprogramma voor regionale opgaven en afspraken met regionale partijen zoals de LTO en terreinbeherende organisaties. Het Rijk stelt in de vorm van cofinanciering middelen beschikbaar voor het inspelen op klimaatverandering. Bij het DRPRA (Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie) is in RIVUS-verband voor bovengenoemde activiteiten een subsidie aangevraagd ter waarde van € 150.000,-. Deze is inmiddels toegekend. De provincie Overijssel, het waterschap en de deelnemende gemeenten betalen de andere helft.

Verminderen klimaatverandering

Het Rijk en decentrale overheden streven naar 49% CO₂ reductie in 2030. Het IBP is versterkend aan het Klimaatakkoord dat tot stand komt onder regie van de minister van Economische Zaken en Klimaat (EZK). Voor de decentrale overheden (provincies, gemeenten en waterschappen) is het opstellen van Regionale Energiestrategieën een belangrijk onderdeel van het akkoord.

In elke regio in Nederland wordt bepaald welke stappen kunnen worden gezet om tot een duurzamer energieverbruik te komen. Dit leidt per regio tot een aanbod aan de rijksoverheid. De samenwerkende overheden in West-Overijssel stellen samen een Regionale Energie Strategie (RES) op. Wij participeren hierin. In de RES wordt opgenomen:

- het bod voor opwekking van duurzame elektriciteit (zon en wind)
- de strategie voor de warmtetransitie in de gebouwde omgeving c.q. het inzichtelijk maken van de beschikbare warmtebronnen en de verdeling hiervan
- de benodigde infrastructuur voor energie
- de uitvoeringskaders en de bijbehorende governance voor de RES van de deelnemende bestuurlijke partijen.

De notitie met uitgangspunten om tot een regionale aanpak voor West-Overijssel te komen is inmiddels klaar en aan u gepresenteerd. De planning van de besluitvorming over het RES bod is afhankelijk van de ondertekening van het landelijke Klimaatakkoord. Na de toetsing van het bod door het Plan Bureau voor de Leefomgeving (PBL), kan vanuit het Nationaal

Programma een aanvullende opgave aan de regio's worden opgelegd. Dit gebeurt wanneer de RES-sen gezamenlijk niet optellen tot de landelijke doelstelling en de regio hierin relatief onvoldoende aandeel levert. Het streven is om een jaar na de ondertekening van het Klimaatakkoord een eindbod aan het Rijk te doen.

De RES van West-Overijssel vindt zijn grondslag in de gemeentelijke energietransitieplannen. Voor onze gemeente hebben wij ook een lokaal energietransitieplan opgesteld. Wij hebben u via informatiebijeenkomsten geïnformeerd over dit plan en u deze vervolgens in mei aangeboden. Het programma geeft inzicht in de opgave voor de komende jaren en in welk tempo en richting we werken aan de opgave. In afwachting van de duidelijkheid over de middelen die vanuit het Klimaatakkoord beschikbaar komen voor de lagere overheden willen we voor de jaren 2019 en 2020 budget vrijmaken vanuit de IBP gelden. Wanneer de structurele kosten bekend zijn verwerken we deze in de Kadernota voor 2021. Het vaststellen van de RES en het lokale programma Energiestrategie doen we in een context die verandert. De RES en ons lokale programma gaan we de komende jaren dan ook waarschijnlijk regelmatig herzien. Toekomstige ontwikkelingen, bijstelling van de opgave en technische innovaties krijgen dan hierin hun plaats.

In breder verband dringt de VNG er bij het Rijk op aan om concrete afspraken te maken met gemeenten over voldoende financiële middelen en wettelijke bevoegdheden om de klimaatdoelstellingen te kunnen realiseren. Ook gaat het om het actief betaalbaar maken van de energietransitie voor de burger, of die nu een huis heeft of huurt.

Circulaire economie

De huidige lineaire economie zet de kwaliteit van de leefomgeving onder druk. Eindige en vervuulende grondstoffen worden gebruikt voor productie, waarbij producten na gebruik eindigen als afval of laagwaardig recycle-materiaal. De belangrijkste uitgangspunten van de circulaire economie zijn het

- minimaliseren van de benodigde hoeveelheid hulpstoffen voor fabricage van (deel)producten
- gebruik van duurzaam opwekbare hulpstoffen (bijvoorbeeld zonne-energie of biogas)
- maximaliseren van recycling
- minimaliseren van afval.

In onze regio stelt de provincie Overijssel een programma circulariteit op. De Topwerklocatie Tapijtcluster is in beeld als pilot voor dit thema. Te denken valt hierbij aan een onderzoek naar grondstoffenstromen en een retoursysteem voor tapijten zodat zij weer als (hoogwaardige) grondstof kunnen dienen. Daarnaast dragen ook de inspanningen vanuit de Topwerklocatie op het thema energietransitie bij aan de transitie naar een circulaire economie.

Regionale economie als versneller (Topwerklocatie tapijtcluster en menselijk kapitaal)

Bij dit IBP-thema gaat het onder andere om een goed functionerende arbeidsmarkt, een goed opgeleide beroepsbevolking en de aanwezigheid van een actief en innovatief bedrijfsleven. Onder de vlag van de Topwerklocatie Tapijtcluster zijn een aantal werkgroepen actief, met deelname vanuit het bedrijfsleven, de provincie en onze gemeente. Deze werkgroepen richten zich onder meer op (arbeidsmarkt)profilering, circulariteit en energietransitie. De provincie en het bedrijfsleven investeren in de uitrol van deze speerpunten. Via de Zomer- en Kadernota willen wij voor de Topwerklocatie middelen beschikbaar stellen, onder andere voor subsidieverstrekking aan ondernemingen die hun processen verduurzamen.

Daarnaast dragen wij in het samenwerkingsverband Regio Zwolle bij aan de Human Capital Agenda (HCA). Ondernemers, onderwijs en overheden investeren samen in zittend en

toekomstig personeel, onder andere via een regionaal opleidings- en ontwikkelfonds. Op die manier wordt de kans op werkloosheid en tekorten op de arbeidsmarkt verminderd, met aandacht voor kwetsbare doelgroepen. Bedrijven kunnen hiervoor vanaf medio juni 2019 individueel en collectief aanvragen doen bij het fonds. Ook ons eigen bedrijfsleven stimuleren wij om met plannen te komen.

Voor het jaar 2019 heeft u ingestemd met een bijdrage aan de HCA. Onze intentie is om deze bijdrage de komende jaren voort te zetten. De provincie draagt eveneens aan de HCA bij. De Regio opteert ook voor een rijksbijdrage. Het Rijk heeft bij de vorige ronde de aanvraag voor cofinanciering niet gehonoreerd. De aanvragen overstegen het beschikbare budget aanzienlijk. Voor de volgende ronde wordt in 2019 door de Regio Zwolle opnieuw een aanvraag ingediend.

De kwaliteit van de woon- en leefomgeving met goede maatschappelijke voorzieningen en een bloeiende detailhandel pakken wij op via het spoor van de leefbaarheidsplannen.

Tenslotte vermelden we hier de continuering van de verhoging van de basisbijdrage Regio Zwolle. De komende jaren wordt uitvoering gegeven aan de nieuwe agenda van de Regio Zwolle. Hierin worden regionale vraagstukken op de thema's bereikbaarheid, Human Capital, leefomgeving en energie (als verdienmodel) gezamenlijk opgepakt. In lijn met het IBP is merkbaar dat vraagstukken een toenemende complexiteit kennen en vaker om een regionale aanpak vragen. Om de effectiviteit, slagvaardigheid en professionaliteit van de samenwerking te verbeteren is de governance op onderdelen aangepast. Daarnaast wordt het regiobureau beperkt uitgebreid voor het opzetten van een betere basisinfrastructuur, ontlasting van de deelnemende gemeenten en het verbeteren van de verantwoordingscyclus. Om deze ambities te kunnen bekostigen wordt de basisbijdrage van de Regio verhoogd, zoals eerder met uw raad is besproken. Vanuit de Regio Zwolle is nu aangegeven dat de verhoging met ingang van 2020 wordt ingevoerd.

Vitaal Platteland

Het landelijk gebied staat voor grote opgaven: Hoe houden we het landschap leefbaar, hoe verduurzamen we de landbouw en hoe verbeteren we het waterbeheer en de waterkwaliteit? In het kader van het IBP hebben de overheden gekozen voor een integrale aanpak. In Noord West Overijssel wordt al gewerkt aan gebiedsopgaven zoals (beheerplannen) N2000, de veenweideverkenning en waterveiligheid van de IJsselvedtdelta. Met toenemende urgentie vanwege de klimaatverandering komen enkele grote veranderopgaven bij elkaar. Het gaat onder andere om:

- het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen die vrijkomen bij veenafbraak en uit de veehouderij alsook het hanteren van de bodemdalingsproblematiek
- de grote ruimteclaims die voortkomen uit de landbouw-, klimaat- en energietransitie: ruimte voor duurzame landbouw, grootschalige energieopwekking zoals wind en zon en ruimte om de weersextremen het hoofd te bieden
- behoud en ontwikkeling van waardevolle natuur en landschap, cultureel erfgoed, beleefbare historie en het bijbehorende toeristische product.

Onder trekkerschap van de Provincie hebben de gemeenten Steenwijkerland, Zwartewaterland, Staphorst en Kampen, het waterschap WDOD en de Provincie een gebiedsagenda opgesteld voor de komende jaren die aansluit bij de bestaande opgaven en lopende processen. Lokaal plegen wij inzet op deze gezamenlijke agenda en bewaken de aansluiting met onze eigen opgaven. Noord-West Overijssel is 1 van de door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit geselecteerde gebieden om een bijdrage te verkrijgen voor de aanpak van de veenweideproblematiek. De Provincie heeft inmiddels een aanvraag ingediend om 4 miljoen bij te dragen aan de uitvoering van de agenda. Het Ministerie neemt waarschijnlijk in het najaar hierover een besluit.

Toekomstbestendig Wonen

Accenten binnen dit IBP thema zijn onder andere het vergroten van de woningvoorraad en het aanpassen van het aanbod voor verschillende doelgroepen en het verduurzamen van huizen. De afgelopen drie jaar ligt onze gemiddelde woningbouwproductie op 70 woningen per jaar. Het volgende deel van Hasselt om de Weede wordt in fases ontwikkeld. In Genemuiden voorziet Tag West in nieuw woningaanbod. Daarnaast is er, gespreid over de gemeente, sprake van kleinschalige woningbouwproducties. Met ons aanbod proberen wij zo goed mogelijk in te spelen op de vraag.

Voor het aanpassen van de bestaande woningvoorraad zetten wij twee stimuleringscampagnes in. De eerste is Lang Zult u Wonen in combinatie met de blijverslening om woningeigenaren te stimuleren de woning levensloopbestendig te maken. De tweede campagne is Duurzaam (T)Huis om woningeigenaren te stimuleren hun woning energiezuinig te maken en ze te informeren over de wijze waarop zij hun woning kunnen renoveren tot een aardgasloze woning.

Om jongeren voor onze gemeente te behouden bieden we een starterslening aan. In de prestatieafspraken met de woningcorporatie Wetland Wonen is opgenomen hoe wij als gemeente verschillende andere doelgroepen een woning bieden.

Sociaal domein

Een belangrijke stap in het de transformatie van het sociaal domein is dat inwoners op hun persoon en situatie gerichte zorg en begeleiding krijgen. Of het nu gaat om werk, voorzieningen of een veilige leefomgeving. Hierbij zoeken we verbinding en samenhang tussen de verschillende levensthema's. We geven in onze gemeente uitvoering aan belangrijke speerpunten binnen het IBP. Deels betekent dit een intensivering op de inhoud, deels het versterken van de verbindingen tussen de werkgebieden:

- *een goede verbinding tussen jeugdhulp, zorg en onderwijs*
Eind 2018 heeft u de preventienota 'It takes a village to raise a child' vastgesteld. Hierin zijn 6 thema's beschreven waarmee we de komende jaren aan de slag gaan. Diverse projecten zijn inmiddels van start gegaan die bijdragen aan het veilig en gezond opgroeien van de jeugd in Zwartewaterland. De preventienota hangt samen met het onderwijskansenbeleid waarin wij de nadruk leggen op het verder versterken van de samenwerking tussen jeugdhulp en onderwijs.
- *het versterken van de relatie tussen onderwijs, arbeidsmarkt en economie*
Dit gebeurt onder meer via de Human Capital Agenda van de Regio Zwolle. Ook hebben wij u in het eerste kwartaal van 2019 via een raadsbrief geïnformeerd over de voortgang van de notitie arbeidsparticipatie. Op dit moment loopt het project 'Klant in beeld'. De uitkomsten van dit project nemen we mee in nieuw beleid aangaande arbeidsparticipatie voor de periode 2020-2024.
- *huisvesting en integratie van nieuwkomers*
In de in 2018 door ons vastgestelde notitie Integratie en Participatie statushouders is benoemd op welke wijze de dienstverlening voor statushouders wordt vormgegeven. Eind 2019 wordt deze aanpak geëvalueerd, waarna een nieuwe aanpak wordt opgesteld voor 2020 en verder. In de nieuwe aanpak krijgt de nieuwe Inburgeringswet die ingaat per 2021 een plaats. In de Inburgeringswet staat inburgering (met een doorlopende lijn vanuit de opvang) ten dienste van het zo snel mogelijk integreren en participeren. Het liefst via betaald werk.
- *preventie en het vroegtijdig signaleren van schulden en het zorgen voor tijdige, effectieve en integrale schuldhulpverlening*
In onze gemeente vindt in 2019 een evaluatie van het armoedebeleid plaats. Het gebruik van de verschillende regelingen binnen het armoedebeleid en de kosten van het beleid in de afgelopen jaren nemen we onder de loep. Deze evaluatie wordt meegenomen in het te ontwikkelen minimabeleid in 2020. Tevens besteden we

aandacht aan de doorontwikkeling van onze schuldhulpverlening. Hierbij werken wij samen met maatschappelijke partners, nutsbedrijven en zorgverzekeraars.

- *het opvangen van de ambulantisering van de GGZ en het langer thuis wonen van ouderen*

Het gaat hier onder andere om voldoende geschikte woningen en nabije goede informele en professionele zorg en ondersteuning voor ouderen en doelgroepen vanuit de GGZ. Ook gaat het om het verder verbeteren van de samenwerking tussen professionals in het medisch en sociaal domein. Daarnaast vinden voorbereidingen plaats voor de door-decentralisatie van beschermd wonen en maatschappelijke opvang naar gemeenten per 2021.

- *een goede verbinding tussen zorg en veiligheid*

In regionaal verband bereiden we ons ook voor op de nieuwe Wet Verplichte GGZ die per 2020 in werking treedt. De burgemeester krijgt dan de bevoegdheid om een crisismaatregel op te leggen. Deze komt in de plaats van de in bewaring stelling (IBS).

Goed openbaar bestuur in een veranderende samenleving

Complexe opgaven vragen om een sterke democratie en een bestuur dat in staat is om problemen op te lossen en dat te doen op een wijze die aansluit bij de eisen van deze tijd. Met de samenleving en partners willen het rijk, provincies, gemeenten en waterschappen als één overheid werken aan de realisatie van concrete resultaten. De hiervoor beschreven onderwerpen zijn voorbeelden van deze gezamenlijke aanpak van maatschappelijke opgaven. Vaker dan voorheen zetten wij ons in voor vraagstukken die een aanpak op regionale schaal vergen. Wij investeren in menskracht, procesgeld of investeringen in gezamenlijke maatregelen. Daar tegenover staat landelijke of regionale cofinanciering die we kunnen benutten voor onze lokale prioriteiten en het kunnen benutten van regionaal beschikbare kennis en expertise.

Een ander speerpunt bij goed openbaar bestuur is dat we weerbaar zijn tegen ondermijning van de democratische rechtsorde. Het IBP voorziet onder andere in versterking van de vormgeving van de gebiedsgerichte aanpak bij ondermijningsgevoelige gebieden. De uitwerking van de toekomstagenda ondermijning vindt bij ons plaats op het niveau van de eenheid Oost-Nederland. Dit leidt tot een stijging van onze bijdrage aan het Veiligheidsnetwerk Oost/RIEC (Regionaal Informatie en Expertise Centrum). Het Veiligheidsnetwerk Oost en het RIEC ondersteunen het openbaar bestuur bij de aanpak van georganiseerde criminaliteit.

Verder is het belangrijk dat overheden de mogelijkheden die de informatiesamenleving hen biedt, inzetten voor betere (digitale) dienstverlening en gegevensuitwisseling, vergroting van openbaarheid/transparantie en het op orde brengen van de informatiehuishouding. Wij geven uitvoering aan de informatie- en dienstverleningsdoelen die de VNG in de Digitale Agenda 2020 heeft opgenomen. Hiervoor hebben wij een meerjarenplanning opgesteld die zijn beslag krijgt in 2019 en verder. Middelen hiervoor zijn reeds in onze meerjarenbegroting verwerkt.

Planning

Met de vaststelling van de Kadernota bepaalt u de hoofdrichting voor de Programmabegroting 2020-2023. De Programmabegroting bieden wij u in het najaar aan.